

О.С. Попович

Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України, Київ

ПРО НАГАЛЬНУ ПОТРЕБУ АКТИВНИХ ДІЙ, СПРЯМОВАНИХ НА КАПІТАЛІЗАЦІЮ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ СКЛАДОВИХ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Аналізуються проблеми падіння соціального капіталу вітчизняної науки, акцентується увага на тому, що рівень підтримки науки з боку держави і промисловості визначається не тільки економічною ситуацією, а й значною мірою її авторитетом в суспільстві, довірою до неї з боку громадськості, тобто зовнішньою складовою соціального капіталу науки. Обґрунтовується необхідність активізації зусиль наукової спільноти в напрямку популяризації досягнень вітчизняної науки та формування масштабної програми дій, спрямованих на підвищення в країні авторитету науки взагалі і Національної академії наук України зокрема.

Ключові слова: науковий потенціал, соціальний капітал науки, габітус, популяризація науки і наукового знання, довіра до науки.

Термін «*науковий потенціал*» протягом довгого часу вживався як свого роду поетичний образ, під яким розумілися можливості науки. Засновникові української школи наукознавства Г.М. Доброву ми завдячуємо тим, що це словосполучення було запроваджено в науковий вжиток як чітко визначений науковий термін. Добров виділяв чотири генетично пов'язаних між собою складових у системі науково-технічного потенціалу: 1) кадрова, 2) інформаційно-методична, 3) матеріально-технічна, 4) організаційна [1, 2].

У виданні «*Основи науковедення*», підготованому міжнародним авторським колективом і виданому ще в 1965 р. під ред. С.Р. Микулінського та ін., зверталася увага на те, що цим переліком не вичерпується повністю сутність поняття науковий потенціал: «Цілком очевидно, що науковий потенціал даного суспільства залежить не тільки від матеріальних

ресурсів, що є в розпорядженні науки в даний час, але також від рівня й об'єму накопичених знань та навичок дослідницької роботи, стану системи виховання й освіти, культурно-історичних традицій, від того, як організована наукова діяльність, стану її інформаційної інфраструктури і т. ін. І все це вирішальним чином залежить від ставлення до науки та її використання, яке склалось у даному суспільстві, від пануючої в ньому системи цінностей. Рівень і темпи зростання наукового потенціалу величезною мірою залежить від того, чи зорієнтоване дане суспільство на розвиток і використання науки, чи відповідають його потреби і цілі внутрішнім потребам розвитку науки» (*переклад з рос. автора*) [3, с. 178].

Ці твердження ні в кого не викликали заперечень, хоча в реальних дослідженнях науково-технологічного потенціалу, зокрема при порівняльному аналізі наукових та науково-технологічних потенціалів різних країн і регіонів важковимірювальні соціально-політичні скла-

дові, як правило, ігнорувалися. Можливо, саме тому як тоді, так і сьогодні значною мірою недооцінювався і продовжує недооцінюватися той колосальний вплив ставлення суспільства до науки, розуміння її ролі в економіці, її авторитету в соціумі на можливості розвитку науки та реалізацію її досягнень в інтересах людей. Неоліберальна трансформація економіки, а також замішаний на суто матеріальних стимулах культ індивідуалізму і конкуренції, що її супроводжував, дуже сприяли падінню соціального капіталу науки. Це в свою чергу врешті-решт призвело до скорочення підтримки науки.

Аналізуючи причини того, що наука за останні десятиліття явно витіснена з реальних пріоритетів нашої держави, ми приходимо до висновку, що серед факторів, які спричинили цей прикрий факт, чи не найважливішими стали і нерозуміння вітчизняними політиками значення науки для розвитку країни, і незнання ними можливостей вітчизняного наукового потенціалу. Крім того, широка громадськість через недостатній рівень інноваційної культури не чинила ніякого спротиву діям політичних лідерів, що сприяли приниженню ролі науки. Посилання на економічні труднощі та негаразди, на мою думку, тут зовсім недоречні, адже кошти, які витрачає наша держава на науку, настільки мізерні, що ними можна знехтувати як величиною, що не перевищує похибки, яка допускається при балансуванні державного бюджету. До того ж можна з упевненістю сказати, що багатьох із цих негараздів вдалося б уникнути, якби політика по відношенню до науки та використання її можливостей була б іншою.

Той майже очевидний уже навіть для наукознавців шістдесятих років минулого століття факт, що до складових наукового потенціалу слід додати ще й соціально-психологічну, хоча й не викликає ніяких заперечень, але сприймається здебільшого в суто філософському, теоретичному плані, не надаючи цій істині практичного значення. Мовляв, і мотива-

ційний аспект для самих науковців, і ставлення в суспільстві до науки та можливостей використання її досягнень — це, звичайно, важливе саме по собі, але ж це те, що, в основному, не від нас залежить. Масове залучення вчених до читання популярних лекцій у трудових колективах, великі тиражі науково-популярних видань [4] — все це розглядалося в суто загальноосвітньому, так би мовити, «просвітительському» ключі. Хоча ми, на жаль, із запізненням починаємо розуміти, яке велике значення це мало не тільки для авторитету науки в суспільстві, але й для розвитку самої науки як такої. Зокрема, це обумовлювало високу престижність професії науковця, а отже давало реальну можливість залучати в наукові колективи найбільш талановиту молодь.

В роботах [4–7] було обґрунтовано, що ставлення до науки в суспільстві, довіра до її творців та розуміння значення нового наукового знання для розвитку економіки можна узагальнити в досить глибокій за своїм змістом категорії — *соціальний капітал науки*, запропонованій відомим французьким соціологом *П'єром Бурдьє*¹ [8–10]. Запровадження ним цього терміну в соціологічну теорію і практику соціально-економічного аналізу, поза всяким сумнівом, було дуже вагомим кроком вперед в осмисленні механізмів взаємодії науки і суспільства. Воно знаменувало собою визнання того факту, що цей, по-суті віртуальний, важко вимірюваний компонент суспільної свідомості є реальною складовою не тільки наукового життя, але й важливим фактором розвитку економіки, безпосередньо виробничого проце-

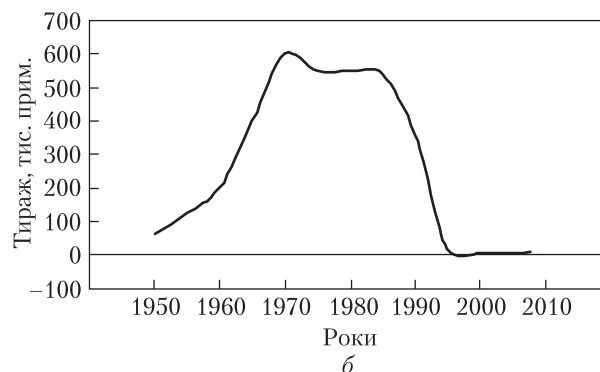
¹ П. Бурдьє визначив спочатку соціальний капітал як «ресурси, засновані на родинних відносинах в групі членства» [8]. Тобто він звернув увагу на існування всередині наукового поля деякого віртуального феномена, який при всій своїй символічній і важко вимірюваній природі має властивість трансформуватися у цілком конкретні переваги, можливості та врешті-решт у реальні ресурси. Згодом у роботах багатьох його послідовників — як соціологів, так і економістів (та й самого Бурдьє) — зміст цього поняття був істотно розширений.

су, який необхідно враховувати нарівні з усіма іншими суто матеріальними факторами. Революційний зміст цього визнання полягав у тому, що тим самим утверджувалася категорична відмова від досить поширених примітивного-утилітарних поглядів: мовляв, «в реальній економіці не до всяких там сантиментів».

Роботами, виконаними співробітниками Центру досліджень науково-технічного потенціалу і історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України спільно з білоруськими та молдавськими колегами, було істотно розширено поняття соціального капіталу науки, так би мовити, за межі наукового поля. Автори [4–7] вважають, що не тільки соціально-психологічні аспекти відносин між вченими, але й місце науки в суспільній свідомості всього соціуму країни — це теж можна і треба розглядати як істотну складову соціального капіталу науки.

На жаль, соціальний капітал нашої науки в результаті цілої низки драматичних ситуацій, які довелося їй пережити [5, 6], дуже суттєво зменшився. Динамка цього зменшення наведена на рисунку. Це підтверджується і результатами моніторингу, здійсненого Інститутом соціології НАН України: нині довіряють науці 35,2 % наших співвітчизників, а цілком довіряють тільки 5,6 % [11]. Зрозуміло, що це надто мало для формування достатньо вагомого соціального капіталу науки.

Слід відзначити, що попри глибоку взаємну обумовленість соціального капіталу науки та суто матеріальних складових наукового потенціалу причинно-наслідковий зв'язок між ними не можна вважати таким, що описується простими лінійними чи навіть більш складними алгебраїчними функціями. До того ж їх взаємовплив нерідко виявляє себе з чималим запізненням, його сила й механізми реалізації змінюються в часі під впливом багатьох факторів. Певною мірою це зумовлює те, що терміни «науковий потенціал» та «соціальний капітал науки» навіть у науковій періодиці (не говорячи вже про засоби масової інформації) стали вживатися надто довільно, вносячи дея-

Порівняння суто умовної кривої (а), що відображає наші висновки щодо основних тенденцій динаміки соціального капіталу науки [8] з тиражами науково-популярного журналу «Знання — сила» (б) [9]. Подібність цих кривих свідчить, що тиражі науково-популярних видань відображають динаміку соціального капіталу науки

ку плутанину не тільки в перебіг суто наукових дискусій, але й у соціальну свідомість. Все це зумовлює необхідність ще раз переосмислити згадані поняття з урахуванням еволюції наукознавчого процесу та нинішніх реалій. Зокрема, необхідно наголосити, що така суто віртуальна величина як «ставлення до науки» є вагомою складовою наукового потенціалу, яку, як свідчить сумний досвід української науки, можна значною мірою втратити. Але її можна і треба нарощувати. Робити це можуть і повинні самі вчені, наукові об'єднання і установи. Звичайно, до цього могли б докласти зусиль і урядовці, і засоби масової інформації. Але в нинішній ситуації немає підстав особливо на це надіятися.

Так само і в інноваційному потенціалі країни, регіону чи окремого підприємства значну роль

відіграє його соціально-психологічна складова. Ключовим її елементом є інноваційна культура. Крім освіченості людей, рівня їх кваліфікації, накопичених знань і умінь до інноваційної культури слід віднести також розуміння ними значення інноваційного процесу, а отже і усвідомлення ролі науки для розвитку економіки.

Інноваційний процес, як правило, відбувається за участі значно більшого числа активних діючих суб'єктів, ніж процес наукового дослідження. І на кожному етапі при переході від одного з них до наступного необхідно враховувати нові соціально-психологічні проблеми, зумовлені специфічними особливостями відповідного соціального поля. Цього зазвичай не враховують при оцінці інноваційного потенціалу, обмежуючись аналізом суто статистичних показників. Зауважимо, що практичний сенс така оцінка має при проблемно-орієнтованій оцінці можливостей реалізації конкретного інноваційного проекту.

Можна сперечатися, чи є науковий потенціал частиною інноваційного потенціалу, чи їх слід розглядати окремо, але не підлягає сумніву, що така загалом віртуальна величина як «*ставлення до науки*» є важливою складовою і наукового потенціалу, і інноваційного. Попри те, що для науковців авторитет науки — це на даний час значною мірою є питання виживання, все ж доводиться констатувати, що буквально одиниці з доволі численної когорти українських вчених зайняли в спробах налагодити діалог із громадськістю більш-менш активну позицію. Значно частіше на шпальтах вітчизняних газет можна зустріти заяви самовпевнених дилетантів, для яких огульна зневага до вітчизняної науки (про яку насправді вони не мають ніякого уявлення!) стала засобом самоутвердження за принципом: «ай моська, знать она сильна...». Впевнений — більшість наших науковців знають, що сьогодні майбутнє країни вирішальним чином залежить від розвитку науки. Вони це прекрасно розуміють, з гіркотою і навіть з сарказмом обговорюють катастрофічну динаміку наукового потенціалу

країни в своєму колі (в «*полі науки*», як його іменував П'єр Бурдьє). Але не більше.

Пояснення цього явища можна знайти, спираючись на методологію того ж Бурдьє, який багаторазово наголошував, що реальні практичні дії людей у будь-яких випадках визначаються не тільки новими обставинами і викликами, але й значною мірою тим соціально-психологічним і етичним стереотипом, що склався у них історично на основі досвіду власного життя і власного сприймання історії свого соціального поля та свого покоління. Бурдьє запропонував назвати це «*габітусом*», підкреслюючи, що в ньому відображається свого роду «соціалізована суб'єктивність» кожної людини ([10], стор. 88). Поняття це набуває особливої актуальності у випадках, коли трапляється «неузгодженість між габітусом і полем, де поведінка лишається незрозумілою, якщо не привнести в поле зору габітус і його специфічну інерцію, його гістерезис» [там же, стор. 92].

Отже, неважко зрозуміти як «середньостатистичний український вчений» почувався, коли з усталеного і звичного середовища, в якому він усвідомлював себе як представника однієї з найбільш поважаних професій (а її авторитет утверджувався на державному рівні, підкреслювався всіма засобами масової інформації²), раптом опинився в умовах, коли наука стала свого роду цапом-відбувайлом, який не виправдав надій, що на нього поклалися. Витрати на розвиток науки (а отже, і заробітна плата науковців порівняно з іншими професіями) зменшувалися, захоплені відгуки засобів масової інформації зникали. Натомість все частіше суспільну думку підводили до питання: а чи не зavelика для України наша наука, чи варто витратити на неї такі значні кошти?!

Найбільш поширеною реакцією науковців була своєрідна «образна на несправедливість» і

² Зауважимо, що в цьому є принципова відмінність від габітусу наукового поля, наприклад, тієї ж Франції, де вчений на протязі всієї своєї кар'єри завжди змушений був боротися за гранти і замовлення, витримувати при цьому жорстку конкуренцію з своїми ж колегами і т.п.

багато навіть з тих, хто раніше активно працював на ниві популяризації науки, ображено відійшли в тінь. Тим більше, що більшість науково-популярних видань втратили своїх читачів, а то й просто загинули.

І дуже повільно цей габітус еволюціонує в нашій країні: досі в масовій свідомості науковців не сформувались у достатній мірі соціально-етичні установки на активну боротьбу за визнання науки суспільством. Можна сподіватися, що принаймні чітке усвідомлення і свого особистого інтересу в цій загальнонародній справі також має стати чималим стимулом для науковців. Можливо, це допоможе багатьом позбутися досить поширеного в науковому середовищі якщо не зневажливого, то, принаймні, дещо зверхнього ставлення до популяризації наукових результатів, а також гіпертрофованої скромності (мовляв, що ж я буду сам себе хвалити, почекаю, доки інші похвалять!). Це все залишки того габітусу вітчизняного поля науки, який сформувався у зовсім іншу історичну епоху, в умовах, яких сьогодні вже немає.

У таких умовах усвідомлення того, що ставлення суспільства до науки є фактично її соціальним капіталом, який значною мірою визначає рівень її підтримки державою, має стати для науковців потужним стимулом до конкретних дій, спрямованих на нарощування авторитету науки, тобто соціально-психологічною складовою наукового потенціалу і її реальною капіталізацією. Адже це в нинішніх умовах стає питанням «життя або смерті» вітчизняної науки. Таке розуміння переносить проблеми наукового престижу з досить ефемерної сфери «особистої слави» та притаманних їй атрибутів і регалій до сфери цілеспрямованої діяльності, спрямованої на порятунок наукового потенціалу країни, а отже і на забезпечення гідного майбутнього своїй державі і достойного рівня життя її народу. Зрозуміло, що за такої постановки питання на перший план виходить почуття особистої відповідальності вченого, необхідність докласти максимум зусиль для утвердження належного авто-

ритету вітчизняної науки, нарощування її соціального капіталу.

Водночас при читанні наукових та бібліографічних публікацій, часом навіть цілком позитивно налаштованих по відношенню до науки, нерідко виникає сумнів, а чи до кінця усвідомлюють ті, хто вживає цей термін, що саме можна називати *соціальним капіталом* взагалі і *соціальним капіталом науки* зокрема. Згадаємо, що Адам Сміт визначав *капітал* як частину майна, яка використовується *для отримання прибутку* (підкреслимо: не ту, яка, в принципі, може бути використана, а тільки ту, що реально використовується). Це принципово важливе положення стосується всякого капіталу, в тому числі й соціального капіталу науки. В той же час, аналізуючи природу цього соціально-економічного феномену, деякі автори фактично говорять лише про те, як може бути використане реальне місце науки в соціальній свідомості для її розвитку і зовсім не намагаються оцінити, якою мірою це відбувається насправді — тобто, яка частка цього «*віртуального майна*» дійсно працює на розв'язання проблем, які стоять перед наукою.

Щоб більш виразно спрямувати аналіз конкретних проблем, які потрібно розв'язати, доцільно запровадити термінологічне розмежування поняття «*соціального капіталу науки*» і тих соціально-психологічних чинників, які могли б таким капіталом стати. Останні можна було б назвати, наприклад, «*соціальною складовою наукового потенціалу*» чи «*потенціалом соціального впливу на розвиток науки*». Це дало б можливість не тільки шукати шляхи нарощування цього потенціалу, але й більш конструктивно підійти до формулювання конкретних напрямів його капіталізації — перетворення на реальний соціальний капітал науки та інноваційного розвитку.

Реально популяризація наукового знання та роз'яснення важливої ролі науки в соціально-економічному розвитку через засоби масової інформації, освіти та інші соціально-політичні технології створюють саме потенціал соціаль-

ного впливу, а капіталізація його відбувається певною мірою автоматично. Однак процес цей по-різному відбувається у різних соціумах — він залежить від загальної інноваційної культури суспільства в цілому, апарату управління зокрема та від рівня демократизації країни і можливостей конструктивного впливу громадянського суспільства на владу. А це означає, що в кожному конкретному випадку можна і треба шукати специфічні важелі конструктивного впливу на процес капіталізації соціального потенціалу.

Аналіз причин вкрай негативної динаміки соціального капіталу вітчизняної науки дозволяє зробити висновок, що крім вищеназаних факторів його зменшення не можна не зважати і на значні вади самого підходу до популяризації наукового знання. Під впливом суто журналістського потягу до сенсації виробився у нас своєрідний стиль писанини про науку. Матеріали про досягнення науковців прийнято було подавати як щось мало не фантастичне — воно повинно вражати, викликати подив і захоплення. При цьому на задній план відсувалося власне саме нове наукове знання, а тим більше — шляхи, якими до нього прийшли дослідники. Такого роду захоплені розповіді про «чудеса науки», суть яких, мовляв, вам «простим смертним» не слід навіть і намагатися осягнути, формували в суспільній свідомості не свідому довіру до наукового знання, а щось на зразок релігійної віри у всемогутність науки, у її незбагненну і всеохоплюючу компетентність. Тож чи варто дивуватися, що така віра не могла витримати випробувань, які випали на долю нашого покоління. Особливо показовою в цьому плані стала чорнобильська катастрофа. Адже вчені-ядерники переконували, що реактори атомних станцій цілком безпечні, а виявилось, що вони помилялися. І той факт, що помилка їх була зумовлена недооцінкою невігластва і кричущої некомпетентності працівників станції (тобто саме недостатньою повагою до наукового знання), опинився далеко на узбіччі суспільної свідомості.

Отже, популяризувати треба нове наукове знання, а не «чудеса науки», а це можуть робити тільки ті люди, які в добуванні такого знання беруть безпосередню участь.

Нещодавно було організовано опитування студентів кількох вузів Києва та Кам'янець-Подільська з метою оцінки їх ставлення до науки [12]. Виявилось, що у молодих майбутніх фахівців України наука користується високим рівнем довіри (на другому місці після сім'ї) і рівень цей значно вищий, ніж майже до всіх інших інститутів державної влади, громадських організацій та органів масової інформації. Але на запитання: «Чи відоме Вам бодай одне досягнення українських вчених світового рівня, здійснене за останні 10 років?» 30,2 % від загального числа опитуваних відповіли «ні», а 38,8 % підтвердили, що чули про якісь досягнення, але не пам'ятають, про що йшлося. Отже, навіть у колі чи не найбільш освіченої і соціально активної молоді фактично панує інформаційний вакуум щодо діяльності та здобутків вітчизняної науки. І найперше, що потрібно зробити — ліквідувати цей вакуум.

Враховуючи факт непопулярності науково-популярних періодичних видань (колишні припинили існування, а нові все ніяк не вийдуть на рівень достатніх тиражів), Національній академії наук варто було б започаткувати видання чогось типу «білої книги наукових звершень», в якій на доступному широкій аудиторії рівні розповісти про найважливіші наукові результати українських науковців в останніх роках.

Отже, сприйняття науки, довіра до неї, розуміння її необхідності — не просто соціально-етичні категорії, що характеризують рівень суспільного комфорту для існування науки чи навіть рівень цивілізаційного розвитку нашого соціуму. Сьогодні — це складові того соціального багатства, яке можна і треба перетворити на соціальний капітал нашої науки: капітал, що працює на її розвиток. Адже всі рішення, в тому числі й рішення щодо фінансування науки чи запровадження інших форм її підтримки, приймають живі люди. Вони більшою чи меншою

мірою намагаються при цьому керуватися об'єктивними факторами, якимись розрахунками, враховувати реальні можливості, але врешті-решт вирішальним здебільшого стає все ж суб'єктивний фактор. І якщо фінансування науки в Україні з року в рік зменшується (розрахунки свідчать, що зростання в останні роки було меншим, ніж інфляція), то це перш за все характеризує ставлення влади до науки, нерозуміння вітчизняною бюрократією та й, на жаль, усім суспільством значення науки для розвитку економіки і процвітання країни.

Проте не можна сказати, що для нарощування соціального капіталу науки у нас нічого не робиться. Зокрема, є прекрасна ідея – фестивалі науки. Але фактично це крапля в морі, і, як це не прикро, їх реальний вплив на суспільну думку з року в рік послаблюється. Думається, що НАН України мала б сформулювати і почати неухильно й цілеспрямовано виконувати масштабну програму дій, спрямованих на підвищення авторитету науки. Не треба трактувати таку діяльність як реалізацію суто корпоративного інтересу – мовляв, науковці зацікавлені, як би урвати ласий шматок від загальнодержавного пирога. Громадськість має повірити, що всі дії вчених спрямовані на підвищення соціального капіталу української науки взагалі і Національної академії наук зокрема як боротьбу за світле майбутнє всього українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Добров Г.М., Климентов В.Н., Смирнов Л.П., Савельев А.А.* Потенциал науки / под ред. Г.М. Добрава. — К.: Наук. думка, 1969. — 152 с.
2. *Добров Г.М. и др.* Научно-технический потенциал: структура, динамика, эффективность. — К.: Наук. думка, 1988. — 348 с.
3. *Основы наукovedения* / под ред. Н. Стефанов, Н. Яхилел (НРБ), Я. Фаркаш (ВНР), Г. Кребел (ГДР), И. Малецкий (ПНР), С. Микулинский (СССР, руководитель авторского коллектива), Р. Рихта (ЧССР). — М.: Наука, 1965. — 431 с.
4. *Попович А.С., Прокошин В.И.* О динамике социального капитала науки в Украине и Беларуси // Наука и инновации (Минск). — 2009. — № 3. — С. 59–62.
5. *Попович А.С., Прокошин В.И., Щербин В.К., Дикусар А.И.* Особенности трансформации социального капитала науки в странах с переходной экономикой // Общество, основанное на знаниях: новые вызовы науке и ученым. Материалы международной конференции (Киев, 23 — 27 ноября 2005 г.). — К.: Феникс, 2006. — 576 с. — С. 226–232.
6. *Попович О.С.* Зупинімо девальвацію соціального капіталу науки! — Вісник НАН України. — 2007. — № 12. — С. 8–15.
7. *Малицкий Б.А.* Социальный капитал науки: оценка и пути наращивания. — К.: Феникс, 2013. — 80 с.
8. *Bourdieu, P.* The forms of capital // Handbook of theory and research for sociology of Education. Ed. by J. Richardson. New York: Greenwood Press, 1986. — P. 21.
9. *Bourdieu P. Homo Academicus.* — Cambridge: Polity Press, Stanford: University Press, 1988.
10. *Бурдые П., Вакан Л.* Рефлексивна соціологія, частина II. / пер. з англ. Рябчун А. — К.: Медуза, 2015. — 224 с.
11. *Петрушина Т.О.* Сприйняття вітчизняної науки і науковців українськими громадянами / Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Зб. наук. праць. Вип. 1 (15). — К.: Інститут соціології НАН України, 2014. — С. 459–471.
12. *Попович А.С., Яцишина И.В., Оноприенко М.В.* Сравнение отношения студентов к науке в двух регионах Украины // Социология науки и технологий. — 2013. — Т. 4, № 3. — С. 99–106.

REFERENCES

1. *Dobrov G.M., Klimenjuk V.N., Smirnov L.P., Savel'ev A.A.* *Potencial nauki.* pod. red. G.M. Dobrava. Kyiv: Nauk. dumka, 1969 [in Russian].
2. *Dobrov G.M. i dr.* *Nauchno-tehnicheskij potencial: struktura, dinamika, jeffektivnost.* Kyiv: Nauk. dumka, 1988 [in Russian].
3. *Osnovy naukovedenija.* pod red. N. Stefanov, N. Jahiel (NRB), Ja. Farkash (VNR), G. Kребel (GDR), I. Maleckij (PNR), S. Mikulinskij (SSSR, rukovoditel' avtorskogo kolektiva), R. Rihta (ChSSR). Moskva: Nauka, 1965 [in Russian].
4. *Popovich A.S., Prokoshin V.I.* O dinamike social'nogo kapitala nauki v Ukraine i Belarusi. *Nauka i innovacii (Minsk).* 2009, N3: 59–62 [in Russian].
5. *Popovich A.S., Prokoshin V.I., Shherbin V.K., Dikusar A.I.* Osobennosti transformacii social'nogo kapitala nauki v stranah s perehodnoj ekonomikoj. *Obshhestvo, osnovanoe na znanijah: novye vyzovy nauke i uchenym.* Materialy mezhdunarodnoj konferencii (Kiev, 23 — 27 nojabrja 2005). Kyiv: Feniks, 2006: 226–232 [in Russian].
6. *Popovych O.S.* Zupynimo deval'vaciju social'nogo kapitalu nauky! *Visnyk NAN Ukrainy.* 2007, N12: 8–15 [in Ukrainian].

7. Malickij B.A. *Social'nyj kapital nauki: ocenka i puti nashhivaniya*. Kyiv: Feniks, 2013 [in Russian].
8. Bourdieu, P. *The forms of capital*. Handbook of theory and research for sociology of Education. Ed. by J. Richardson. New York: Greenwood Press, 1986: 21.
9. Bourdieu P. *Homo Academicus*. Cambridge: Polity Press, Stanford: University Press, 1988.
10. Burd'є P., Vakan L. *Refleksivna sociologija, chastina II*. per. z angl. Rjabchun A. Kyiv: Meduza, 2015 [in Russian].
11. Petrushyna T.O. Sprynjattja vitchyznjanoi' nauky i naukovciv ukrai'ns'kymy gromadjanamy. *Ukrai'ns'ke suspi'lstvo: monitoryng social'nyh zmin*. Zb. nauk. prac'. Vyp. 1 (15). Kyiv: Instytut sociologii' NAN Ukraї'ny, 2014: 459–471 [in Ukrainian].
12. Popovich A.S., Jashhishina I.V., Onoprienko M.V. Sravnenie otnoshenija studentov k nauke v dvuh regionah Ukraїny. *Sociologija nauki i tehnologij*. 2013, 4(3): 99–106 [in Russian].

A.S. Popovich

Центр исследований научно-технического потенциала и истории науки им. Г.М. Доброва
НАН Украины, Киев

О НАСУЩНОЙ НЕОБХОДИМОСТИ
АКТИВНЫХ ДЕЙСТВИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ
НА КАПИТАЛИЗАЦИЮ
СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ
СОСТАВЛЯЮЩИХ НАУЧНО-
ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

Анализируются проблемы падения социального капитала отечественной науки, акцентируется внимание на том, что уровень поддержки науки со стороны государства и промышленности определяется не только экономической ситуацией, но в значительной степени и ее авторитетом в обществе, доверием к ней со стороны общест-венности, то есть внешней составляющей социального

капитала науки. Обосновывается необходимость активизации усилий научного сообщества в направлении популяризации достижений отечественной науки и формирования масштабной программы действий, направленных на повышение в стране авторитета науки вообще и Национальной академии наук Украины в частности.

Ключевые слова: научный потенциал, социальный капитал науки, габитус, популяризация науки и научно-го знания, доверие к науке.

A.S. Popovich

Dobrov Centre for Scientific and Technological
Potential and Science History Studies,
NAS of Ukraine, Kyiv

ON THE URGENT NEED FOR ACTION AIMED
AT THE CAPITALIZATION OF THE SOCIAL
AND PSYCHOLOGICAL COMPONENTS
OF SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL
POTENTIAL

The problems of national science social capital falling are analyzed, attention is focused on the fact that the level of science support by the state and industry depends not only on the economic situation, but mostly on its authority in society, public confidence that is the external component of science social capital. It is substantiated the necessity of increased efforts of the scientific community towards popularizing the achievements of national science and the formation of large-scale program of activities to increase the authority of science in general and the National Academy of Sciences of Ukraine in particular.

Keywords: scientific potential, social capital of science, habitus, popularization of science and scientific knowledge, confidence in science.

Стаття надійшла до редакції 06.03.15